

9 із 10 перебувають у постійній тривозі за завтрашній день, а частка тих, хто остаточно зневірився знайти будь-яку роботу, становить у структурі економічно неактивного жіночого населення 6,4% [2].

2. Найбільш вираженою в Україні формою гендерної нерівності у сфері зайнятості є гендерна професійна сегрегація, негативним проявом якої є те, що жінки концентруються у тих секторах, де оплата праці є нижчою. Вони займають близько 80% робочих місць в освіті, охороні здоров'я і соціальній сфері, приблизно стільки місць у готельному та ресторанному бізнесі, більше половини місць в оптовій та роздрібній торгівлі, у сфері фінансових послуг. Чоловіки переважають у промисловості, сільському господарстві, у державному управлінні і бізнесі. Отже, значна частина робочих місць для жінок є у галузях, які не гарантують їм необхідного матеріального забезпечення. Рівень гендерної професійної сегрегації в Україні в останнє десятиріччя становив приблизно 39%. Це означає, що для того, щоби зрівноважити гендерне представництво у кожній професії, 39% жінок або чоловіків повинні змінити свою професію [1; 4]. Для порівняння можна вказати, що рівень професійної сегрегації найбільш високим був у Великобританії – 44%, а найменший – 32% – у Швейцарії [2].

3. Жінки складають також значну частину зайнятих у маргінальній економічній діяльності. Ця діяльність відбувається у своєрідних нішах, які виникли стихійно. Жінки несуть на собі основний тягар соціальних витрат ринкових реформ і змушені розробляти альтернативні економічні стратегії. Деякі маргінальні види економічної діяльності взагалі стали жіночими, бо потребують жіночих рис характеру. Таким чином, можна стверджувати, що на сучасному ринку праці України існує помітний гендерний дисбаланс, який виявляється у нерівному представництві жінок на керівних посадах, у їх концентрації в найменш престижних галузях економіки й сферах діяльності, на рещаті в значно нижчій, ніж у чоловіків, оплаті праці в усіх без винятку галузях, навіть таких, що традиційно вважаються “жіночими” і де жінки складають переважну частку працюючих [3].

4. Нерівним є представництво жінок на керівних посадах, у сферах прийняття рішень, на верхніх сходинках соціальної ієрархії, на ключових позиціях розподілу влади і власності і натомість їх концентрація у найменш престижних галузях суспільно-економічної діяльності є визнаним фактом сьогоденної України.

5. Між тим узагальнений соціологічний портрет української жінки свідчить, що вона є ініціативною, розсудливою, відповідальною, здатною приймати рішення і цілком варта брати участь на рівних з чоловіками в усіх суспільних процесах. Це підтверджує і широкий рух громадських жіночих організацій [3].

На основі результатів дослідження пропонується низка практичних **рекомендацій**, спрямованих на підвищення статусу та покращення самопочуття жінки в сучасному українському суспільстві: 1) соціальна політика щодо жінок повинна мати всебічний і самостійний характер, не обмежуючись традиційними уявленнями про сімейно-побутову, материнську функцію жінки; 2) необхідно активізувати розробку і реалізацію програм, спрямованих на ліквідацію гендерної нерівності в економічній, політичній, освітній сферах, що розширить доступ жінок до ресурсів самореалізації, а отже, підвищить їхні життєві шанси та адаптивні можливості; 3) особливе місце повинні займати програми заохочення самозайнятості жінок, механізми кредитування жіночого підприємництва, психологічні тренінги з формування адаптивного потенціалу, залучення жінок до різноманітних громадських об'єднань; 4) особливості соціального статусу та соціальної ролі жінок в суспільстві мають бути враховані в теорії та практиці соціальної роботи, спрямованої на представництво та захист інтересів індивідів, які мають нерівні потенційні можливості, порівняно з іншими; 5) у процесі впровадження засад гендерної рівності потрібно опиратися на агентів соціалізації, першочергово на систему освіти і засоби масової інформації.

1. Соціально-економічне становище України за січень 2011 року. Повідомлення Державного комітету статистики України // ukrstat.gov.

2. Стрельник Е.А. Гендерное неравенство и социальный статус женщины в современном обществе: методология социологического анализа // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Сер.: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. – 2003. – № 577. – С. 155–161.

3. Стрельник Е.А. Социологический подход к изучению положения женщины в современном обществе: методологические основания анализа // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Зб. наук. пр. – Видавничий центр Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, 2001. – С. 363–367.

4. Електронний ресурс - <http://hr.org.ua/Staty/zakonodatelstvo/>

5. Електронний ресурс <http://web.worldbank.org/>

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

ВЛАСОВ Д.

Copyright © 2013

Актуальність та доцільність дослідження. Конкретні моделі соціальної роботи в різних країнах світу формуються в результаті духовного, культурного, історико-політичного, соціально-економічного розвитку суспільства. Для успішного вивчення світового досвіду соціальної роботи в сучасних умовах глобалізації важливо вивчити соціальну політику як об'єкт соціогуманітарного пізнання і на їх теоретичній основі розглянути генезис

конкретних концепцій і моделей соціальної підтримки населення, їх взаємозв'язок з рівнем розвитку держави і соціуму в цілому. Порівнювати соціальну політику різних країн надзвичайно складно, адже існують різні традиції, культура, політичні системи, потреби й засоби їхнього задоволення. Вибір країн не є випадковим, він спричинений географічним підходом і почасти теоріями соціальної політики. Велика Британія та Німеччина являють собою приклади “класичних моделей” соціальної політики. Вивчення змін, що відбуваються в них, дає уявлення про розвиток і трансформацію різних європейських систем соціального забезпечення. США, Японія – економічні гіганти, котрі мають різні ідеологічні погляди на суть та обсяг соціальних програм, спрямованих на поліпшення життя громадян, а тому й різний рівень добробуту населення в цілому. До того ж Японія – це країна азійського дива, що нині перебуває на етапі зламу свого економічного та соціального життя, коли руйнуються усталені столітні й виникають нові схеми, моделі, традиції.

Мета дослідження: обґрунтування реального стану і перспектив розвитку сучасної соціальної політики в Україні у глобальному контексті якості соціального життя громадян різних країн і з допомогою засобів соціально-статистичного аналізу.

Об'єктом дослідження є соціальна політика як: а) діяльність із розвитку соціальної сфери окремого соціуму, із задоволення і гармонізації соціальних потреб особистості, груп та етносів; б) певна орієнтація і система дій з оптимізації соціального розвитку суспільства, а також створення благодатних умов для задоволення життєвих потреб громадян; в) принципи і види соціальної діяльності, що спрямовуються та регулюють відносини між особами, групами, соціальними інститутами, спричиняють розподіл ресурсів і рівень добробуту членів соціуму; г) сфера державної діяльності, чинники якої відповідальні за створення і здійснення соціального захисту населенню, який охоплює соціальні послуги та виплати. **Предмет дослідження** – ідеї, цінності, норми, складові, моделі, програми та адміністративні важелі соціальної політики у порівняльному досвіді державо- і суспільствотворенні України та інших, переважно високорозвинених країн світу (Великої Британії, ФРН, США, Японії).

У результаті проведеного дослідження нами отримані такі **узагальнення і висновки**.

1. Соціальний захист – це сукупність дій, спрямованих на надання допомоги населенню країни під час життєвих криз, тоді як соціальне забезпечення – система допомоги, що має на меті підтримку рівня його доходів. Водночас соціальна політика – це напрям дій з метою управління соціальними взаємовідносинами і розподілом соціальних ресурсів; система спеціальних програм або заходів для забезпечення добробуту, підвищення рівня і якості життя всього населення чи його окремих груп; діяльність з розвитку соціальної сфери, із задоволення і гармонізації соціальних потреб особистості та соціальних груп; певна орієнтація та система дій з оптимізації соціального розвитку суспільства, відносин між групами, створення умов для задоволення життєвих потреб їхніх представників; принципи і види соціальної діяльності, що спрямовують і регулюють відносини між індивідами, групами, об'єднаннями, соціальними інститутами; спричиняють розподіл ресурсів і рівень добробуту членів соціуму; сфера державної діяльності, відповідальна за створення та надання соціального захисту, який охоплює соціальні послуги та виплати; функція державної відповідальності за використання громадських ресурсів, регулювання приватної діяльності підтримку приватно-індивідуальної та колективної поведінки задля максимізації соціальної вигоди та поліпшення умов життя населення.

2. Цілі соціальної політики – полегшення соціальних проблем, зменшення нерівності в суспільстві, уникнення економічної і соціальної маргіналізації; її завдання – поліпшення умов праці та життя всіх верств населення, надання особливого захисту й допомоги бідним і малозахисним групам населення. У цьому контексті винятково актуальним для України є передовий досвід здійснення соціальної політики провідними країнами світу, котрий має бути запозичений для її утвердження як держави демократичної, правової, соціальної.

3. Сучасна британська модель соціальної політики віддзеркалює загальну орієнтацію на “змішану” економіку. Вона поєднує в собі результати політики впровадження ринкових відносин у соціальній сфері і новітні спроби щодо поступового переходу до універсальності у соціальних програмах і до поглиблення їх адресності та дієвості. Натомість ситуація в соціальній політиці ФРН нині стрімко змінюється, адже структурні реформи, що були зумовлені глобальними економічними та демографічними процесами, вплинули на традиційну корпоративістську модель, що ґрунтувалася на соціальному страхуванні та активній участі соціальних партнерів. Водночас майбутнє американської моделі розв'язання соціальних проблем головно залежатиме й від економічної ситуації і від зміни етнічної картини, і від політичного клімату та ідеологічних спрямувань. Сьогодні ця країна та її соціальні програми диверсифікуються й децентралізуються, головно зорієнтовуються на “особисту відповідальність” та неформальну взаємодопомогу. Королівство Японія нині залишається однією з найбагатших, найпродуктивніших і найосвіченіших країн світу. Зміна устрою життя під впливом глобалізації та погіршення соціально-економічного становища громадян, а також складний психологічний клімат у суспільстві вказують на те, що Японія вступає із проблемами переосмислення концепції “суспільства загальної добробуту” та реформування моделі соціальної політики.

4. Сьогодні жодна країна світу більше не може вважатися віддаленим і абсолютно незалежним островом – у політичному, економічному та соціальному сенсі. Наша планета перетворилася на плуриверсум із взаємозалежними, взаємозумовленими і разом з тим непередбачуваними відносинами соціальних груп, націй, держав, культур, економік. Важливість вивчення соціальної політики провідних країн світу в контексті запозичення передового досвіду для Української держави головно пов'язана із глобальними трансформаціями в сучасному суспільстві. Витоки цієї добре відлагодженої в світі державної і суспільної системи лежать у традиціях добротності, особливих для кожної країни.

5. Останнім часом стало виникати все більше питань про те, чи застаріла система соціального забезпечення як громадський інститут, чи ефективно вона діє, чи робляться зусилля для поліпшення умов життя людини? Спроби відповісти на ці питання у різних країнах породжують численні і почасти суперечливі ідеї. Міжнародний досвід

показує, що для розповсюдження індивідуальної приватної ініціативи із соціального забезпечення потрібне створення відповідних правових, політичних та економічних умов. Первинно це правове забезпечення ринкової економіки, здійснення адекватної політики та захист грошових накопичень населення. Далі досягнення його соціального захисту, в рамках якого є місце і для індивідуальної, особистої ініціативи, а також прийняття законів і нормативних актів, які регламентують ділову активність установ, зайнятих додатковим соціальним забезпеченням. Й насамкінець – це задіяння податкових стимулів для підтримки індивідуальної ініціативи із соціального забезпечення.

6. Загалом для соціальної політики XXI століття у багатьох державах світу характерна, по-перше, активізація людських ресурсів у ковітальних соціальних діяннях, по-друге, перенесення основного соціального тягаря із держави на суспільство через формування допомоги суспільних організацій і самопомоги; по-третє, розвиток гнучких управлінських систем і структур, де державі відводиться роль стратегічного управлінця, функція координатора, оптимального перебігу соціальних процесів і взаємодій.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТРУДОЗБЕРЕЖЕННЯ МОЛОДІ НА РИНКУ ПРАЦІ

ГЕМСЬКА Ю.

Copyright © 2013

Актуальність дослідження. Початок XXI століття ознаменований різким загостренням соціальних проблем молоді у різних країнах світу. У більшості з них молодь приблизно вдвічі частіше, ніж представники старших вікових категорій, опиняється в маргінальному становищі при виборі місця праці, непропорційно великою є її частка в когорті безробітних, найнижчими показниками характеризується рівень її доходів й стартові можливості отримання освіти та самоствердження. В умовах формування ринкового середовища вітчизняна молодь вимагає особливої соціальної підтримки та соціального захисту як така, що перебуває в стані формування і утвердження життєвих позицій, складає більше половини працездатного населення держави, має свої орієнтації, інтереси і потреби, болісно відчуває на собі тягар економічної кризи та недостатність державних асигнувань на соціальні потреби. Водночас молодь є майбутнє держави, а тому від забезпечення стартових умов її діяльності залежить подальший розвиток нинішнього суспільства, а також майбутніх поколінь. Цими обставинами пояснюється актуальність дослідження проблем зайнятості молоді, її трудової активності, соціального захисту та створення належних передумов для формування, збереження і використання її трудового потенціалу.

Проблеми молоді неодноразово ставали в тій чи іншій мірі предметом вивчення багатьох вчених. В XIX столітті в Україні дослідницькі інтереси були націлені на способах поширення просвітницьких ідей серед молоді (Я. Головацький, І. Вагилевич, М. Шашкевич, Т. Шевченко, І. Франко), а в XX – на міждисциплінарних аспектах її формування, розвитку й реалізації потенціалу. Саме в такому ключі слід розглядати роботи вітчизняних та зарубіжних демографів (Ю. Корчак-Чепурковського, А. Рославського-Петровського, Б. Урланіса, С. Пирожкова), психологів (Ш. Бюлер, Т. Титаренка, С. Васильківа), соціологів (К. Мангейма, Г. Шельського, С. Іконікової, О. Балакіревої, В. Пічі, Н. Черниш), антропологів (П. Парсонса, Дж. Колемана), економістів (Н. Зібера, І. Лукінова, П. Самюелсона, М. Бурда, Г. Манківа). Окрему стрічку у вітчизняних економічних дослідженнях ринку праці та зайнятості новітньої доби зробили С. Бандур, Д. Богиня, С. Вовканич, О. Вишняк, Є. Головаха, М. Головатий, М. Долішній, С. Злупко, В. Куценко, Ю. Краснов, Е. Лібанова, І. Лукінов, С. Макеєв, М. Пітюлич, В. Піча, Н. Тітова, О. Хомра, М. Чурилов, М. Шаленко, О. Яременко та інші. Водночас питання трудової активності молоді, компонентів та чинників, що детермінують її зайнятість, змісту та структури соціального захисту молоді, передумов збереження її на ринку праці України вивчені недостатньо.

Мета роботи полягає в розробці теоретичних, методологічних та методичних підходів до вивчення проблем трудової зайнятості молоді в умовах ринкових трансформацій, дослідження передумов та можливостей збереження робочої сили молоді на ринку праці України та формулюванні рекомендацій щодо підвищення ефективності молодіжної політики з урахуванням регіональних особливостей її реалізації.

Об'єктом дослідження є трудова зайнятість молоді в умовах формування ринкової економіки та напрями її регулювання з урахуванням регіональних особливостей прояву її трудового потенціалу, розвитку системи зайнятості, регіонального ринку праці, безробіття та системи соціального захисту. **Предметом дослідження** є система формування, розвитку і використання трудового потенціалу молоді в Україні як передумови її трудо-збереження на вітчизняному ринку праці.

Комплексне дослідження зазначеної проблематики дало змогу сформулювати такі попередні **висновки**:

1. У порівнянні із загальним рівнем безробіття усього населення, традиційно високим залишається безробіття молоді віком 15-24 років. Такі молоді люди є однією з найуразливіших груп на ринку праці, оскільки на цей період життя припадають найважливіші події: вибір професії та пошук першого робочого місця. Одним із найбільш небажаних наслідків молодіжного безробіття може стати зниження трудової мотивації.